

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՃՆԱԲԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեշրջանի (1914 թվական-1915 թվական) բաժնորգագրին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՍԻԿ՝ Ամսական բաժնորգագրին է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ գրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ
ԹԻՎՈՒՄ

1915 ՅՈՒՆԻՍ 2 ԴՆ.
(2.3. 1915 Մայիս 20)

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր է վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ դիրք 1 ամսով կարժէ. 1 չափազոր 2 ամսով: Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԿՈՎԿԱՍՍԻ
ՀԱՅ ԿԱՄԱՐՈՐԵՐՈՒՆ
ՆՊԱՍՏԱՂ ԿՈՄԻՏԷ
COMITÉ DE SECOURS AUX VOLONTAIRES
ARMÉNIENS DU CAUCASE

Թիւրքահայաստանի մէջ կըռուող հայ կամաւոր զինուորներուն օգնելու նպատակով Մարտէլի մէջ կազմուած է «Կովկասի հայ կամաւորներուն նպաստող կոմիտէ» մը հետեւեալ անձերէն.

- Առեւտրային՝ Մկրտիչ փոթիւղաւեան.
- Առեւտրային՝ Գարեգին Յովնանեան.
- Գանձապահ՝ Գարեգին Շահլամեան.
- Խորհրդակցական՝ Յովհաննէս Սահաթեան, Յովհաննէս Պալթեան, Յովհաննէս Կիւլէսերեան, Արշակ Թորոսեան.

Թղթակցութիւններ պէտք է զրկել Արմէնիայի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր նուէրներ Արմէնիայի միջոցով կամ ուղղակի դան. Հապահի հասցէին (K. Chahlamian, Rue Longue des Capucins, N° 13, Marseille):

Կոմիտէի նպատակը պիտի ըլլայ Մարտէլի և Արտասահմանի բոլոր հայ գաղութներու մէջ նպաստներ հաւաքել և զրկել Թիւրքիոյ նոյն նըպատակով կազմուած Ազգային Բիւրոյին:

Երբ կովկասի մէջ խմբուած հայ կամաւորներ կերթան իրենց անձ բոլորանուէր գոհել Թիւրքահայաստանի ազատութեան Ս. Գործին, արտասահման գտնուող հայեր պիտի կրնան այնչափ անսիրտ ու անտարբեր մնալ որ դէթ իրենց դան. ձէն մաս մը շնորհին այդ գործին իրենք ալ մասնակցած լինելու համար:

Ով որ հայ է, ով որ մարդ է և կը զգայ, Թո՛ղ փութայ իր նպաստը հասցունել:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Կոչ. — Ոչ միայն ոչխարի՝ այլ եւ առիւծի սրիւն. — Հայերը Թիւրքիայի մէջ. — Վանի մէջ պատահածները. — Մեծ ուրախութիւն. ռուս զօրքերը Վանի Հայերին օգնութեան հասած են. — Մի տեսակցութիւն Միք. Յովհաննիսեանի հետ. — Մայիս 9ի եւ 10ի Ֆրանսական յարգանակները ու Հայ կամաւորներու կորուստը. — Տեղակաց. — Մահացող Յ. Թիւրքապեան. — Ճշգրտ պատասխան մը. — Թիւրքական լուրեր. — Տարտանելի մէջ. — Համբարդակա պատերազմը. — Անգլիայի նոր նախարարութիւնը. — Ծանուցումներ:

ԿՈՉ

Մարտէլի, 28 մայիս 1915
Ազգային Շահնու պաշտպանութեան գործին համար կազմուած Մարտէլի Գործին պատիւ ունի ներկայ կոչով ձեր պատուական թերթին միջոցաւ հրաւիրել բոլոր հայ գաղութները, հաստատուած ի հարաւային Ֆրանսա, Ալճերիա, Մարօք և ուրիշ գաղթավայրեր, որ իրենց ինքնաբեր և առատ նըւէրներովը բարեհաճին մասնակցել այս կենսական գործին:

Տրուած ըլլալով նպատակին վեհութիւնը, ազգային այս ճգնաժամային շրջանին մէջ ուր մեր սիրելի ազգին ըլլալու կամ ըլլալու խնդիրը պիտի վճռուի, տրուած ըլլալով մանաւանդ այն մեծ Հայուն՝ Պողոս Նուպար փաշայի իմաստութիւնը և անձնութիւնը որով կը վարե տարիներէ ի վեր մեր նուիրական դատը քաղաքակրթ աշխարհին առջև, ու այն անսահման վստահութիւնը որ մեր վեհապառ կաթողիկոսէն սկսեալ մինչև ամենախոնարհ ճշմարիտ Հայը գրած է իր վրայ, տարակոյս չունինք թէ ամէն ազգային, ինչ զէրքի, աստիճանի ու վիճակի մէջ ալ գտնուի, չպիտի թեւանայ սոյն գերազանցապէս տղգային իր պարտականութիւնը կատարելու, իր նիւթական և հետեւաբար բարոյական օժանդակութիւնը բերելով Նորին վստահութեան այս մեծ ձեռնարկին:

Առեւտրային Գործիչին
Ծով. ՍԱՀԱԹԵԱՆ

Ծանոթութիւն.

Ղրկել նուէրները առ Mr. Ardachess Gulbekian, rue St-Jacques N. 40 Marseille.

Թղթակցութիւնը ուղղել առ Mr. O. Sahatdjian, Marseille.

ՈՉ ՄԻՍՅՆ ՈՉԽԱՐԻ՝ ԱՅԼ ԵՒ ԱՌԻՒԹԻ ՍՐԻՒՆ

Հայաստանի մասին եկած լուրերը այլևս կը հասունանան: Արիւնի իրականութիւնն է որ երազավաղ յառաջ կընթանայ մեր արիւնի հայրենիքէն: Եղբայրօրէն սպասող տաւազիւր աչքերը կարցունքոտին և արիւնակից սրտերը կը փռնեն տաւապանքի և վրէժի ցնցումով մը: Բայց աւելի յուսահատ յոռետեսներն են որ կաւաղեն: «Ալ լմացանք, այլևս հայ չը պիտի մնայ»: Ինչու այս թուլամորթութիւնը, այլևս հայ չը պիտի մնայ: Միթէ՛ հայկական ջարդերու առաջինն է այսօ՛ր, ինչե՛ր ինչե՛ր չը տեսաւ մեր տարաբաղդ հայրենիքը թիւրք բարբարոսութեան, աւելի ևս առաջ արեւելեան բարբարոսութեան դարձապարհիտակ, Միթէ՛ այսօրի հայութիւնը անցեալի արիւններէն չէ սերած և ուրեմն այսօրի արիւններէն միթէ՛ վաղի հայութիւնը չը կրնար ծլիլ: Ազգերը կը նմանին մեծարժան ծառերուն. որքան ճիւղահատուին, դարձեալ կը բազմանան կը խտանան անոնց ճիւղերը աւելի թարմ, աւելի կենսունակ, Եղեանքը իր մէջ կը բովանդակէ երկու հակասութիւնները. «արցունքը քոյրն է ժպիտին»: Ու հայերու արցունքը դառնացած բաժակն է որը պարպելու համար այսօր բովանդակ հայութիւնը կը շարժի, կը շարժի մանաւանդ կովկասը, ազատութեան ճաշակը վաղուց ըմբոյննած այդ հայ զանգուածը:

Արդիւնաւոր արիւնները այնքան ցաւ չեն պատճառեր, եթէ իրենց պարապըլեցնող պայմանները ստեղծուին: Այսօր այդ պայմանները չառ մօտ են իրականութեան, որովհետեւ հիմայ ոչ միայն ոչխարներու արիւնն

է որ կը հոսի Հայաստանի ձորերէն, այլ և առիւծներու վրիժադաշտ արիւնը, կը լսենք հայկական կոտորածները, կը լսենք և ըմբոստ հայերու վրէժը, կը լսենք հայ կամաւոր զոհերու արշաւը դէպի մեր արիւնի հայրենիքը:

Տառապանքը երբեք չը կրնար բարձուիլ քանի հայերը շարունակեն լոկ հառաչել, ձեռքերը ծունկերուն զարնելով կամ մազերը փետտելով: Հայաստանէն ամիսներով հեռու ապրող օտարազգիին ևս այդքան խիղճունի ցաւելու և յուզուելու համար հայ կոտորածներէն, Հայերէն կըստապառի գործ, ուրիշ ոչինչ: Կովկասը կը պահանջէ շատ բան արտասահմանի հայերէն:

Կը լսենք թէ հոն նոր թափով ոյժ կը տրուի հայ կամաւոր զոհերու բազմանալուն, նկատելով որ ոչ մէկ արտաքին դիւանագիտական միջոց կրնայ արգիլել Թիւրքերը հազարաւոր հայերու անմեղ արիւնի մեղքին մէջ մտնել:

Ուրեմն կամաւորներու աւելնալը անհրաժեշտութիւն մը կը դառնայ այլևս: Ռուս բանակի կողմին հայ ազգի այդ հարազատ զաւակներն են որ պիտի ջանան, որքան կարելի է, շուտ հասնիլ այն վայրերը ուր ամենէն աւելի թիւրքական գաղաւթութիւնը սպառնացող է:

Օ՛ տարազիւր եղբայրներս, դիտեցէք քիչ մը այդ քաջարի մարտիկները, մաքի աչքերով հետեւեցէք անոնց երբ կը բարձրանան հայ լեռներու կողերէն ու կիմնեն նուիրական ձորերը մեր նախնիքներուն:

Տեսէք թէ ինչպէս անոնք կը յառաջանան վրիժահոս աչքերով հոն ուր յուսահատ հայութիւնը իր ըմբոստ ոգին բարձրացուցած է այլևս անտանելի դարձած թիւրք լուծին դէմ: Այդ ատեն ապահով եմ որ դուք ալ ինձ պէս ձեր աչքերը պիտի գոցէք ամօթի զգացումէն կարկամած:

Անգէն հայերը կը ջարդուին, իսկ ըմբոստ վանն ու Զէյթունը կը դի-

մագրեն ու հայ կամաւոր գունդե-
րը կը յառաջանան. բայց մենք
ինչ կընենք հոս: Գեո շատ բան
կայ կատարելիք. դժուար թիւններու
գերադասելն զանգաղի ձայնը չէ՞ք
լսեր միմէ:

Պիտի շատնան փախուսականները,
պիտի շատնան և կամաւորները: Նոր
թափ մը ևս կեանքին շափ անհրա-
ժեշտ է:

Ինչո՞ւ հայ երիտասարդները հե-
տեկով Սմերիկահայերու օրինակին,
չեն կադմած զինամարտական խուժ-
բեր և չեն կազմեր տակաւին, փոք-
րիկ նշան մը անոնք ևս պիտի կոչէ
դէպի մայր հայրենիք. դէ՞ծ քիչ մը
պատրաստ ըլլային: Թող շարժին
երիտասարդները. և թէ երբէք ա-
նոնք իրենց արիւնի գինովը չը կա-
րենան հատուցանել իրենց պարտ-
քը: Եւ ինչ միջոցներ չեն սրտկոխ
դռնէ խզի փոքրիկ հանգստութիւն
մը վատկելու համար: Իրենց երի-
տասարդի քրտինքը կընայ դեռ շատ
բան կատարել: Ապա անոնք որ ա-
ւելին կրնան ընել առանց իրենց
կեանքը վաւերելու, անոնք ինչ-
պէ՞ս կապանեն:

Ո՛րքան խեղճ ենք եղեր, քանի որ
կրիաներու պէս կը շարժկալինք
մինչև ժողովներու արագութեան պէտք
ունի մայր հայրենիքը, մեր խաչ-
ւած Հայաստանը:

Վատահ եղէք թէ ազատութիւնն է
որ կը դիմէ դէպի հան, սրովհետեւ
այսօր ոչ միայն ոչխարներու արիւնն
է որ կը հոսի դեռ պէս, այլ կտա-
ղի տախտակներու պոսթիկացող արիւնը
ջրվէժի պէս:

Խառնենք մեր արիւնն ու քրտ-
ինքը անոնցինն, Սէտ այս ըլլայ
ամէն հայու նշանաբանը:

Թ. ԵՂՆԵ:

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻՒՐԵՒԱԻ ՄԷՋ

Սոփիաի ճանապարհով մայիսի սկիզբ-
ներ հաղորդուած տեղեկութիւններէ կի-
մացուի որ Կ.պոլսի մէջ բոլոր ծանօթ
դաշնակցականներ, ինչպէս նաև աշխի գոր-
նող զէրք մը ունեցող Հայերէն շատեր,
որոնց մէջ է նաև փոստի և հեռագրի նա-
խորդ նախարար Մարտիկեան Ռահան
էֆենտին որ օսմանեան փոստը բարեկար-
գելով մեծ ծառայութիւններ մատուցած
էր Թիւրքիային, անխորաբար ձերբակալ-
ւեր և իբրեւ զաւաղիւններ աքսորուեր են
Կ.պոլսէն: Չերբակալուածներին մէջ է
նաև նախորդ պատրիարք Ա. Բարսեղի սըր-
բազանը: Տ. Զաւեն պատրիարքը երբ
Բ. Գուս դնացեր է բողոքելու համար
Վանի մէջ գործադրուած ճնշումներին
դէմ, զինք ալ խռովարար համարելով մի
քանի ժամ վար գրեր են Բ. Գրան մէջ:

— Մուշէն ստացուած տեղեկութիւննե-
րին համեմատ, Թիւրք կառավարութիւնը
ամէն տեսակ նեղութիւններ կուտայ Մու-
շի դաշար գանուած Հայերին այնպէս որ
ժողովուրդը ստիպուած է ինքնապաշտպա-
նութեան միջոցներ զիմել և ընդհարու-
նել անպակաս են Թիւրք զօրքերին և Հայ
ժողովրդին միջև: Ա. Եղլուի ընդհարում
պատահած է Երոնք գիւղին մէջ ուր կա-

ռավարութիւնը 300էն աւելի քիւրդ ան-
կանոն զօրքեր զրկելով, գիւղը կողոպտել
և գիւղացիներն ալ իբրեւ խաւաքողներ
ձերբակալել ու բանտարկել տուած է:

Գոս գիւղին մէջ փետր. 7/20ին չըջա-
նի միւտիւրը, իրեն հետ առնելով շատ մը
ժանտարմներ որոնց մէջ և յայտնի ոճրա-
գործ Մէհմետ Էմինը որ 9 Հայ սպան-
նած է արգէն, կերթայ շատ մը նեղու-
թիւններ կուտայ Հայ գիւղացիներին: Գիւ-
ղացիները ճարահատ կըսպանեն Մէհմետ
Էմինը և անոր հետ մէկտեղ 6 ժանտարմ-
ներ: Կառավարութիւնը զօրքեր և քիւր-
տեր կը զրկէ որոնք կը թաւանեն գիւղը,
այնուհետեւ քննիչ յանձնաժողով մ'ալ կը
զրկուի որ տեղին վրայ քննելով պատա-
հած դէպքերը, կը հասկցուի որ գիւղա-
ցիներն անմեղ են եղեր և սատակի բո-
նութիւններէ, ձեռ ու բանարարութիւն
ներէ յուսահատութեան մղուեր են:

Ա. Եղլուի գէպը մ'ալ տեղի ունեցեր է
Առաքելոց վանքին մէջ ուր ապաստանած
ները ընդհարում մ'ունեցեր են Թիւրք
ժանտարմների հետ որոնցմէ մի քանին ըս-
պանուեր են: Ի վերջոյ Մուշի առաջնոր-
դին և մի քանի անձերի միջնորդութեամբ
անարգել վանքէն հեռացեր են փախուս-
կանները:

— Կարինէն եկած լուրերը շատ սու-
կալի կը ներկայացնեն այնտեղի վիճակը:
Համաձայն հիւանդութիւնները կը շա-
րունակեն իրենց աւերումներ: Կառավա-
րութիւնը կը դատարկէ միայն Հայերի
տունները, հիւանդանոցի վերածելու հա-
մար, իսկ Թիւրքերի տուններին չը-
դաշիր: Կատաղաբար կը հարածէ Դաշ-
նակցականները: Փատորմածեան Սեդրակ
սպաննուած է: Ջնդին, Վահէն, Թոքա
ճեանը և ուրիշներ մեռած են արգէն:
Ընդհանուր կողորածի շուկներ կը պո-
տէին. կրտսի թէ նոր եկող զինուորական
հրամանատար Մահմետ Քեամիլ փաշ-
չէ համաձայնել, առարկելով թէ ներկա-
յիս մէջ կատարած մը կրնայ շատ դէշ հե-
տեանքներ ունենալ ապագային:

Կառավարութեան ճնշման տակ առաջ-
նորդարանը ստիպուեր է 10.000 ներք-
նազգեստի զրամ հանգանակել հայ ժող-
վրդէն և զանոնք չինել տալով յանձնել
զինուորական իշխանութեան: Հայ ժող-
վուրդը ստիպուեր է նաև 150 զինուորի
հիւանդանոց մը հաստատել և անոր բոլոր
ձախքերը հոգալ:

— Կ.պոլսէն կը հաղորդեն թէ Բ. Գու-
սը Հայերի պատրիարքին առաջարկեր է
Կ.պոլսը թողով տեղափոխուիլ Փոքր-
Ասիա երբ Թիւրք կառավարութիւնը հարկ
համարի ինք ալ հոն տեղափոխուիլ: Պատ-
րիարքը վճռական կերպով մերժեր է իր
աթոռի տեղափոխութիւնը: Պատրիարքին
և Բ. Գրան միջև յարաբերութիւնները շատ
լարուած են: Թիւրք լրագրիւնները գրգռիչ
յօգուածներ կը հրատարակեն Հայերին և
Յոյներին դէմ և գրաքննութիւնը չարդի
լիւր:

ՎԱՆԻ ՄԷՋ ՊԱՏԱՀԱՏՈՆԵՐԸ

Հեռագրեւէ հասած լուրերէն կի-
մացուի որ կառավարութեան կողմէն
ինչպիսի անիրաւ ճնշումներ և հա-
րստահարութիւններ գործուեր են
Վանի մէջ որ Հայ ժողովուրդը բո-
լորովին յուսահատած ոտքի ելեր է
գիւմարելու համար:

Ապրիլ ամսին մէջ ճափիտ փաշան
եկեր պահանջեր է Վանի Հայերէն
6.000 տղի, 6.000 հրացան և 700
զինուորացի երիտասարդ, 3 օր պայ-
մանաժամ տալով: Երեսոյ Վանականին
իրեն մօտ կանչեր է իւր թէ բա-

նակցելու համար բայց չէ թողա-
րեր վերադառնալ սրով, լուր տա-
րածուեր է թէ վնասեան սպան-
նուած է և ժողովուրդը գրգռուեր է:
Վնականի ինչ եղած լինելը շատ
որոշ չէ. կըսուի նաև թէ աքսորուեր
է անյայտ տեղ մը:

Թիւրք զօրքեր այնուհետեւ կը
սկսին կոտորածներ ընել Վանի չըր-
ջակայ գիւղերը. բնականաբար հա-
յերի կողմէն ալ գիւմարութեան
շարժումներ երեան կուգան որոնք
կը տարածուին Բաղմաթի. Թիւրք
զօրքեր, իրենց հետ միացուցած լի-
նելով նաև քիւրդ հրոսակներ, ապ-
րիլ 9/22ին կը յարձակին Վան քա-
ղաքին վրայ և կը սկսին ուժակո-
ծել: Հոն ամրացած Հայերը կը գի-
մարեն: Վան քաղաքին մէջ գի-
մարութիւնը կը սկսի ապրիլ
6/19ին. Ծառախի գաւառին մէջ
ապրիլ 1/14ին: Վանի գիւղերին մէջ
5.6.000 Հայեր կոտորուած են, քաղ-
մաթիւ գիւղեր կրակի տրուած:

Վանի Այգեհասանի Հայերէն շա-
տեր իրենց ընտանիքներով ապա-
տաներ են ամերիկեան միսիոնար-
ների բնակարանը որ նոյնպէս վը-
տանդի սպանուիլիքի տակ ինկեր է:

Ստացուած տեղեկութեան մը նա-
յելով, Թիւրքերը Վանի գիւղերէն
Հայ երիտասարդները կը ժողլին
եղեր զինուոր տանելու պատրուակով
և երբ քիչ մը հեռանան, ժանտարմ-
ները զանոնք կը սպաննեն եղեր:
Թիւրք կառավարութեան այս դա-
ւաճանութիւնը չորս օր շարունակ-
ւելէն յետոյ իմացուեր և երեան
եղեր է որով Վանի Հայերը գիւմա-
րութեան սկսեր են: Գործը սկրս-
ւեր է ապրիլ 4/17ին և Վանի Հա-
յերը յաջողեր են քաղաքն իրենց
ձեռք անցանելով շարունակել գի-
մարութիւնը, սպանելով ռուս զօր-
քերի օգնութեան հասնելուն:

ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՒՍ ԶՕՐԳԵՐԸ ՎԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՍԾ ԵՆ

Ճալֆաէն (Հին Զուղա) մայիս
28ին հեռագրած են Փրանսական
թերթերին:

«Հայ ժողովուրդը, կրօնաւորները
և առաջնորդը մեծ ոգևորութեամբ
ընդունեցին ռուս զօրքերի Վան
մուտքը: Բնակիչները փողոցներին
մէջ խոնուած էին զօրքերի անցնե-
լիք ճանապարհին վրայ, կերդէին
ռուսական ազգային երգը, եռան-
դաքին կեցցէներ կաղաղակէին և
ձաղկներ կը նետէին: Աղ ու հաց
մատուցուեցան սպաններին:

Քաղաքին մէջ մեծ մասը քանդ-
ւած է կրակէն, այլ սակայն անփնա-
նացած է ռուսական հիւպատոսա-
րանը, Վան բնակող օտարազգիները
ողջ ու առողջ են: Քաղաքին բանա-
լիները զրկուեցան իգգիւր:

Պետրոգրադէն մայիս 29ին տըր-
ւած պաշտօնական հեռագրէն կը քս-
ղենք հետեւեալը:

«Վանը առնուած ատեն մեր զօր-
քեր ձեռք անցուցած են 26 թնդա-
նօթ, բաղմաթիւ զէնքեր, մաս մը
պաշարեղէն և կառավարութեան
գրամարկղը:

«Վանի ուղղութեան մէջ, մեր զօր-
քեր մայիս 26ին գրաւեցին Ռոստանը
և թշնամին հալածելով ձեռք անցու-
ցին երեք թնդանօթ:»

(Ռոստանը Վանի ծովի հարուային
արևմտեան ուղղութեան վրայ կը
գտնուի, դէպի Բաղէշ տանող ճանա-
պարհին վրայ: Երովահայեաց հիւ-
նալի գիւրք ունի և հին տունն Վանի
տիրող քիւրտ պէկերի կեղրոնավայր
եղած է:)

ՄԻ ՏԵՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ՄԻԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Հորիզոն» ընթերցողները ար-
դէն գիտեն, որ մօտ 10 օր սրանից
առաջ Նովոբերկանուս բանտից ա-
զատ արձակեց յայտնի հրապարա-
կախօս և Pro Armeniaի խմբագիր
Միքայէլ Յովհաննիսեանը, մօցնե-
լով գրաւական 300 ռուբլի: Այժմ
Ռոստովի «Պրոպագանդա» թեր-
թի աշխատակիցը տեսակցութիւն
ունենալով նրա հետ Ռոստովում
տալիս է նրանից լսած մի քանի
հետաքրքրական տեղեկութիւններ:

Նրա խօսքերով Կահիրէում պատ-
րաստուած էր մահափորձ Պօղոս փա-
շա Նուբարի կեանքի դէմ երիտա-
սարդ Թիւրքերի կողմից, և իմէ
զա չի յաջողել, այդ եղել է շարժի-
անդիական ոստիկանութեան աշա-
լըթութեան: Երիտասարդ Թիւրքե-
րի մօտ եղած խաղարկութիւնների
ժամանակ եղիպոտոսում ոստիկանու-
թիւնը գտել է մահաւոր դատապարտ-
ւածների մի ցուցակ, որի մէջ կար
և Պօղոս Նուբարի անունը:

Առանձնապէս դնահատելի տեղե-
կութիւններ է տւել պ. Յովհաննի-
սեանը իտալիայի հատարակական և
քաղաքական չըջանների տրամադ-
րութիւնների մասին: Որ իտալիան
գուրս կը գայ Աւստրիայի և Գերմա-
նիայի դէմ, — գրանուած ոչ մի կա-
կած չի կարող լինել, և այդ դէպ-
քում կառավարութիւնը միայն ար-
տայայտուած է ժողովրդի բռնա տրա-
մադրութիւնը: Մ. Յովհաննիսեանը
յատկապէս հետաքրքրել է այն
գիւրքով, որ բռնելու է իտալիան
հայկական հարցի վերաբերմամբ:
Նա մի շարք տեսակցութիւններ է
ունեցել մի քանի նշանաւոր անձանց
հետ, ինչպէս Նէպոլիի պատգամա-
ւոր Արաիւր Լարիօլա, ձախակող-
մեան հասարակապետական Բարցիլա-
յա, պարլամենտի ամենաազդեցիկ
անդամներից մէկը՝ Լէօնիդ Բիսսո-
լատի, յայտնի ազատամիտ Գալլի, ազ-
դեցիկ հասարակական գործիչ Բան-
մի, արտաքին գործերի մինիստրի օգ-

Նախան մարտիկ Ռոբարդուի և այլն, եւ զրաւոր բարբառ էլ միաբերան յայտնել են, որ հայերի իրաւունքները պաշտպանութիւնը նրանք հաւարում են իրենց քաղաքացիական և բարոյական պարտականութիւնը, որովհետեւ հայ ժողովրդի վիճակի մէջ նրանք գտնուում են մեծ նմանութիւն իտալական ժողովրդի դրութեան հետ, երբ նա տանջուած էր Աւստրիայի լծի տակ:

Այդ բոլոր ունեցած բանակցութիւնների հետեանքով էր, որ Հռոմի մէջ հիմնեց, Լոնդոնի և Պարիզի օրինակով, հայասիրական մի կոմիտէ «Pro Armenia», որի նպատակն է իտալիայի վարիչ շրջաններին ծանօթացնել հայկական դրութեան հետ:

(Հարկզոն, ապրիլ 26 9 մայիս)

ՄԱՍԻՍ ԳԻ ԵՒ ԽԻ
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ
ՈՒ ՀԱՅ ԿԱՄԱՆՈՐԵՐՈՒ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

18 մայիս

Մայիս 9ի ու յաջորդ օրերու Ֆրանսական յաղթանակները սկիզբն են այն կարեւոր գործողութեանց, որոնք պիտի յաջորդեն անոնց, Զանազան ազգութիւններու պատկանող կամաւորներու այն regimentը, որուն ամէն մէկ անհատը իր մասնաւոր համակրութիւնը և ոյժը նուիրած է Ֆրանսական ազնիւ ազգին, իր մասնաւոր ու կարեւոր գերը խաղաց յաղթանակի այդ առաջին օրերուն, այնպիսի յաղթանակ մը որուն նըմանը «այս եօթ ամսի խրամատներու պատերազմի միջոցին ոչ Գերմանացիք և ոչ ալ Ֆրանսացիք ունեցան», ինչպէս որ պաշտօնական զեկոյցն ալ կը վկայէ: Անշուշտ կը գիտցուի որ կամաւորներու այդ բանակին մէջ բաւական թիւով Հայեր ալ կային: Այս թղթակցութեան քուն նպատակը այդ յաղթանակի գործողութեանց մանրամասն նկարագրականը տալէ աւելի — ատիկա ապագային թողլով, քանի որ հիմակ ժամանակը չէ ազատօրէն ասոնց վերայ խօսելու — մեր Հայ կամաւորներէն պատերազմի դաշտին վրայ քաջաբար իյնող վիրաւորներու ու մեռածներուն ցուցակը տալ է, մասնաւորով որ ասով կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլամ շատերու, որոնք թերեւ իրենց ծանօթ մէկ անձ ունենան անոնց մէջ:

Այս ցանկը երեք մասի բաժնած էմ: Ա.՝ անունները անոնց, որոնք պատերազմի դաշտին վրայ ինկած են մեռած, Զանազան եւ կարելի եղածին չափ ստուգել իրենց մօտիկ ընկերակիցներէն՝ ասոնց վաւերականութիւնը: Բ.՝ անհետացածները: Անոնք որոնց ինչ ըլլար չի գիտցուիր, քանի որ կոչումին (appel) չեն պատասխանած: Ասոնք կրնան մեռած, վիրաւոր կամ գերի ինկած ըլլալ: Այս վերջին պարագան այնքան նկատի առնելու չէ, որովհետեւ

մեր կողմէ արագ հետապնդում ըլլալով թշնամոյն դէմ, զրէթէ բնազդերի տուած չենք: Գ.՝ վիրաւորները: Ասոնց մէջ ծանրերն ալ կան, իրենց ընկերներուն վկայութեան նայելով, առաջին խնամքը անոնց տրուելէ վերջ ինչ ըլլալին չգիտցուիր: Կրնայ ըլլալ որ մի քանին իրենց սոսկալի վէրքերուն հետեւանքով մեռած ըլլան: Ամէն պարագայի տակ, եթէ իրենց մօտին կարենամ նոր լուր մը ունենալ, պիտի ջանամ խտցընել:

Ֆրանսայի ու արտասահմանի հայութեան կը մնայ հիմակ այդ վիրաւորներուն գտնէ օգնութեան հասնել, ոչ թէ մեծամեծ գումարներով, այլ փոքրիկ ծրարներով, անոնց մէջ մէկ երկու փաթէթ ծխախոտ և կամ սիկառէթ, շօքօր, ևայն զննելով: Պատրաստ եմ հասցէները յայտնել այն ամէն վիրաւորներուն որոնցմէ որեւէ տեղեկութիւն պիտի ունենամ:

ՅԱՆԿ

Մեքսիկէ. — Կարապետ Մարտիրոսեան (Խարբերդցի), Սիբիան Սէֆէրեան (Բաղէշ), Հմայեակ Շառլ (Պէշիքթաշ), Սամուէլ Չէքէմեան (Մալաթիա):

Անյայտներ. — Պետրոս Մարգարեան (Եգիպտոս), Տիգրան Խաչէսէրեան (Վէրիք Բէօքըր), Ոսկան Միսիթարեան (Վան), Համբարձում Ոսթիկեան (Բէշիքթաշ), Սարգիս (Էնկիւրի), Տուրաւեան (Էնկիւրի), Տիգրան Թաշճեան (Սեբաստիա), Գալոբ Աւետիսեան (Եգիպտոս), Ժօզէֆ Աւանեան (Պոլսոյ):

Վիրաւորներ. — Գիսնապետ Մանուկ Մանուկեան (Սիւտարցի), Գալոբ Բէօսէեան (Սեբաստիա), Կարապետ Փափապեան (Իզմիր), Միսաք Եկուսեան (Արարիկ), Պետրոս Ներսէսեան (Կ.պոլիս), Վարդան (Տրապիզոն), Թորգոմ Մարգարեան (Տրապիզոն), Արթին Գրիգորեան (Կ.պոլիս), Եփրեմ Եփրեմեան (Կեսարիա), Սիմոն Զանքարեան (Վան), Մկրտիչ Գարութիսեան (Մուշ), Մարգիս Պիլպիլեան (Պէշիքթաշ), Մկրտիչ Զօպեան (Մուշ), Երուսնդ Նազարեան (Մուշ), Օհան Ականեան (Խարբերդ), Կարապետ Սաքիսեան (Սիւտար), Անդրանիկ Ղազարեան (Կեսարիա):

ՅԱՐ. ՊՈԼԵԱՆ

Յ. Գ. Ամէն անոնք որոնք կուզեն հայերէն թերթեր զրկել Ֆրանսական բանակի հայ կամաւորներուն, թող հաճին հետեւել հասցէին զրկել: A. Bolian, 2me regiment de marche du 1er Etranger, Bataillon B., 4me Cie, Secteur postal 109:

Շէրպուրկ, 21 մայիս 1915

11 օր եղաւ որ այստեղ կը գրանուի գինւորական հիւանդանոցը, ինչպէս նախորդ քաղաքի իմացուցած էի, զիսէս վիրաւորուած եմ փամփուշտով վէրքս այնչափ ծանր չէ. կը յուսամ թէ քիչ առեւնէ կա:

նողմանաւ և կը վերադառնամ ռազմածախար:

Այստեղ կարմիր Խաչի տիկիններէն և օրիորդներէն շատ և շատ գոհ ենք. մեծ խնամքով կը կապեն մեր վէրքերը և լաւ հոգ կը տանին: Կերակուրներն ալ մաքուր են և համեղ. բարեւէր տիկիններ ամէն օր կայցեղեն և վիրաւորներուն մրգեղէն կը բաժնեն: Մեր գտնուած տեղը Շէրպուրկի լիսէն է, ընդարձակ մեծ դպրոց մը որ հիւանդանոցի վերածած են այժմ և հիւանդանոցով լեցուն է որոնց մեծամասնութիւնը Պէշիքթաշ: Այս հիւանդանոցին մէջ ինչպէս զատ հայ չկայ, նոյն իսկ սիւրի:

Մեր բէժիսանի միւս ընկերներէս որեւէ լուր մը չառի. չաբա՞ք մը եղաւ որ Պ. Գարութիսեան Գրիգորեանին նամակ գրած եմ, պատասխան չեկաւ:

Սպայները երբ լսեցին իմ Հայ ըլլալս, շատ զօրեղանքով խօսեցան Հայերու քաջութեան վրայ, Կովկասի Հայ կամաւորներուն քաջագործութիւնները խնայած ըլլալով: Ֆրանսերէն լաւ չգիտնալու համար չկրցայ մանրամասնօրէն պատասխանել իրենց ամէն հարցումներուն. բայց յայտնեցի իրենց որ Ֆրանսական բանակին մէջ ալ 900 Հայ կամաւորներ կան յրուած:

ԵՓՐԵՄ ԵՓՐԵՄԵԱՆ

Հասցէ՝
Yeprem Yepremien
1er Régiment Etranger
Hôpital Lycée, Salle 11
(Manche) CHERBOURG

Փարիզ, 15 մայիս 1915

(Ա. հաւանական եւամակի մը քաղուած)

... ամսոյ 5էն ի վեր վիրաւորուած եմ Նէօվ-Վիլ Սէն վառդի մէջ: Պատերազմը ահաբեկ էր. գրեւով չէ կարելի բացատրել չինդ վէրք ունիմ, բոլորն ալ գնդակէ առաջ եկած, աջ թևիս, զիստիս և աջ ոտքիս վրայ, ողնաշարիս ալ կողմը և ձախ ուսիս վրայ: Ասոնցմէ երկուքը բաւական ծանր են, իմ «գոմբանի»-ս մէջ գտնուող 12 Հայերէն մէկը միայն անփութ է. միւսներ բոլորն ալ վիրաւորուած են և 3-4 մեռած ալ կայ:

«Պաշտօն» Աին և Բին տղաքը բոլորն ալ ողջ են իմ կարծիքով, որովհետեւ անոնք յարձակում չըրին, այլ մեր réserve եկան:

Մեր «գարիգէն»-ը յարձակման այն տաք և սոսկալի պարագային մեր արշաւանքը տեսնելով պոռաց «կեցցեն իմ Հայ զինւորներս», ուրովհետեւ որոշած էինք յարձակիլ միգրայէօղի մը վրայ և յաջողեցանք գրաւել:

Թորգոմ ԱՍՐԳԻՍԵԱՆ

Hôpital Mn. Buffon
(Salle 23)
16, Bld. Pasteur
PARIS

ՏԵՂԱԿԱՆ

Խառնախն Աւստրիական զէպ պատերազմ հրատարակելուն պատճառով Մարտէլլէն բազմաթիւ իտալացի գործաւորներ մեկնեցան դէպի իտալիա, իրենց զինւորական պարտականութիւն կատարելու համար: 120.000էն ավելի իտալացի կար Մարտէլլի մէջ, Հետեւագէս, գր. նացիոնալիստ տեղը լեցնելու համար գործաւորների պէտքը կերելի թէ զգալի եղած է:

Աշխատանքի Մակարանը (Bourse du Travail, 1, rue de l'Académie) լրագրներին միջոցով կը ծանուցանէ որ աշխատանք փնտռողները կրնան դիմել իրեն ամէն օր առաւօտեան 9 ժամէն մինչև կէսօր և կէսօրէն յետոյ ժամը 2էն 6:

ՄԱՀԱՂՈՅԺ Ծ. Գ. ԹԻՐԻԱՊԵԱՆԻ

Մարտէլլի հայ դպրութիւնը իր պատւարներ և վարիմի անդամներէ մին ալ կորսնցուց, Տիար ՅԱԿՈԲ ԹԻՐԻԱՊԵԱՆ, անցած ուրբաթ երեկոյ կաթնաւածահար մեռաւ: Արդէն կաթնաւած երկու անգամ զինք անկողին ձգած էր. բայց բժշկական ամէն տեսակ ջանքեր ի գործ գրուելով ապառաւ էր մահի ճիրաններէն: Նոյն իսկ բաւական կազդուրուած էր վերջերս. արագէս որ դեռ 12 օր առաջ Կովկասի հայ կամաւորներին ի նպատակ Մասիկա որահին մէջ տրուած հանդէսներկայացումին եկած ներկայ գտնուած էր իր ազնուափայլ ընտանիքի հետ մէկտեղ և շատ գոհ ու զուարթ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր: Բայց կաթնաւածի երրորդ հարուածը իրեն ապէտարեւ եղած է և գրէթէ շանթաւար ըրած:

Տիար Գալոբ Թիւրապեան որ բնիկ Կեսարացի էր, 40էն ավելի տարիներէ ի վեր իր ընտանիքով մէկտեղ Մարտէլլ եկած հաստատուած էր ուր ամէնէն հին հայ վաճառատուններէ մին հիմնած է: Այժմ 70 տարեկան լինելով, վերջերս գործէ քաջուած և իր հիմնած վաճառատան վարչութիւնը յանձնած էր իր օրդին տիար Արման Թիւրապեանի որ ինչպէս այդ վաճառատան անունն ու գործունէութիւնը փայլուն վիճակի մէջ պահել և աւելի զարգացունել յաջողած է, տարակոյս չունինք թէ իր բարեկիցատակ հօր ազգասիրական զգացումներն ալ ժառանգելով պիտի ջանայ նոր եռանդով մը գտնուք աւելի արդիւնաւորել յօգուտ ազգին և ի պարծանս իր գերզատանին: Անցած կիրակի (մայիս 30) կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին թաղման հանդէսին առթով յաղարկաւորների բազմութիւնը, Հայերէն և Ֆրանսացիներէ կազմուած, խոսքի յարգանքի ցոյց մ'էր հանդուցեալի յիշատակին և իր գերզատանին ուղղուած:

Արմենիայի խմբագրութիւնն ալ
կը մասնակցի այդ ցոյցին, խորին
ցաւակցութիւն յայտնելով և մխի-
թարութիւն մաղթելով այրի Տիկին
Վարդուհի թիւրապեանին և իր աղջ-
կան Տիկին Հայկուհիին, իր հօրամօյն
որդիին Տիար Արման թիւրապեանին
և անոր տիկնոջը, ինչպէս նաև հան-
գուցեալին ազգականներ թիւրա-
պեան, կիւլպէնկեան, Սէլեան, Գու-
յումեան և թօփալեան ընտանիքնե-
րին:

ՃԵՂՈՒՄ-ՊԱՏԱՍԻԱՆ ՄԷ

Արմենիայի 1915 մայիս 26ի թուին
մէջ կարգացի «Գեղարուեստական-քննա-
դատական տետրիւն մը» խորագրին տակ
յօդուած մը ստորագրուած թ. Եղիշէ:
Նախ քան մանրամասնութիւններուն
դիմելը, պէտք կը տեսնամ յիշեցնելու
յարգելի յօդուածագրին որ իր յօդուածի
նախաբանին հաւատարիմ ձևով չեղած էր
իր քննադատութեանց մէջ, շնորհելով որ
գերակատարները artistներ չէին, այլ
սոսկ սիրողներ (amateur), որոնց ամէնքն
ալ հաւատարապէս առաջին կամ երկրորդ
անգամ ըլլալով բեմ կը բարձրանային,
հետևաբար քննադատութենէ աւելի գնա-
հատման պէտք էին արժանանալ, ինչ որ
ըլացուած էր յօդուածագրին կողմէ (1):

Տ. Գ. Քլիբեան և Տ. Պ. Զամարեան
յաճախ փոխասացներու տպաւորութիւնը
կը թողնէին, գրած էր. ինչ որ ճշմար-
տութենէ հեռանալ կը նշանակէ, եթէ չը-
սեմ ըմբռնումի տարբերութիւն: Տ. Գ.
Քլիբեան՝ Գրգորի դերին մէջ իր յատուկ
առողանութեամբ, ձայնի աստիճանի (ton)
զանազանութեամբ և ժեստերու ձգարու-
թեամբ՝ ներկայացուց ճիշդ Գրգորի մը հո-
գերանական վիճակը: Տ. Պ. Զամարեան
Վահանի դերին մէջ նոյնքան հարապատ-
էր, որքան Սիդրաիկի յարգելի հեղինակը
ուզած էր պատկերացնել անոր մէջ և թէ ան
զէնքի մարդ ըլլալէ առաջ գրչի մարդ էր:
Իր զգացումներու բարձրութեան հետ հա-
մընթաց կը տանէր նաև շարժումներու
նրբութիւնը: Տ. Գ. Լօզպէկեան՝ Սաթ-
նորդի դերին մէջ որքան արտաքնապէս
նոյնքան ներքնապէս բնորոշ էր: Տ. Ս.
Տօլարեան և Տ. Ս. Պոտտրեան՝ պաշակ-
ներու դերերուն մէջ ուրոյն և ինքնատիպ

(1) Ճշմարտութիւնը կը պահանջէ ըսել
որ յօդուածագիրը, Տ. Թ. Եղիշէ, այդ
գնահատումը չէր զլացած, ինք ալ դըր-
ատիքներ ուղղելով դերասաններին: Բայց
միևնոյն ժամանակ օգտակար համարած
էր քննադատական մաս մ'ալ կցել իր
գնահատումներին, աւելի յառաջիմու-
թեան մղելու նպատակով: այդ մասն է
որ կը կազմէ խնդրին փափուկ կէտը,
որովհետև զգեցողութեան մասին ճաշակ-
ները կրնան տարբերի, հետեւապէս և
քննադատական կարծիքները. այնպէս որ
քննադատական գրուած մը ինք ալ քննա-
դատութիւններ կրնայ ենթարկուիլ յա-
ճախ:

Սմէն պարագայի մէջ՝ անուրանալի է
որ մայիս 16ի ներկայացման գերակա-
տարներն ամէնքն ալ գովեստի և քաջա-
լերանքի արժանի հանդիսացան այդ օր,
ինչ որ չէր զլացած նաև Տ. Թ. Եղիշէ.
միայն թէ իր քննադատութիւնների մէջ
գործածած մէկ երկու բացատրութիւնները
կրնան խիստ և անհասկայ թուած լինել
ոմանց. այդ պարագայի մէջ՝ քննադատու-
թեան ոճին խտութիւնն է որ վիճելի կէտ
մը կը դառնայ և ոչ թէ քննադատին բա-
քի դիտաւորութիւնը օգտակար լինելու
ԽՄԲ.

էին, թէև քիչ մը անհամարձակ. հետե-
ւաբար չկորսնցուցին նաև արժէքներն:
Տ. Լեոն Զպուքեան՝ «Գաւաթ մը թէյ»
դառնալին մէջ իր սպասուորի դերով նոյն-
քան յաջող էր. հակառակ որ առաջինան-
գամ ըլլալով բեմ կը բարձրանար. իր
չիքութիւնով վայելուչ էր նաև իր շարժ-
ումներուն մէջ, պահելով նմանապէս բարձ-
րագոյն տան մը սպասուորի լրջութիւնը:
Թ. ԱՏԵՐԱՍԷՐ ԱՐԹՕ

ԹԻԻՐԲԱԿԱՆ, ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանացիները կ'պօսի պաշտպանու-
թեան պատրաստութիւնները յառաջ կը
մղեն և թիւրքերն ալ կը հարկաւորեն
Յոյներին որ Վոսփորի ծովափը այլ բոլոր
գիւղերէն հեռանալ անմիջապէս կ'պօսի
պատերազմական ատենը անցած չարաթ
5 Յոյներ մահի դատապարտեց, զինուորա-
կան ծառայութիւնը մերժած լինելուն
համար:

— Այլալիէն եկած լուրերը շատ սոս-
կալի կը ներկայացնեն այդտեղի Յոյների
վիճակը: Տեղացի իսլամ բնակիչները և
պաշտօնեայնները կը կողոպտեն Յոյների
տուներն ու ստացուածները և կոտորածներ
կընեն անդթօրէն: Այլալիի բոլոր Յոյն
կիներն ու աղջիկները թիւրք զօրքերէն
առնանգուցելով մօտակալ բանակավայրերը
տարուած և ամենալալիւ վարմունքի են-
թարկուած են:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷ

Մայիս 26ին գերմանական ընդժո-
վեայ մարտանաւ մը դորփիւհաւար
ըրաւ անգլիական «Դրիուսֆ» երկ-
րորդ կարգի զրահաւոր նաւը որ
ընկղմեցաւ: «Դրիուսֆ»-ի հրաման-
տարն ու սպայներէն և նաւազներէն
շատեր կըրցան աղատուիլ:

— Տարտանէլի պաշտպանութիւնը
յանձնուեր է գերմանացի ծովակալ
Ֆօն Խուստովին որ Խուստով փաշա կը
կոչուի այժմ:

— Կալիպոլիի թերակղզիին մէջ
թիւրքեր իրենց բոլոր ոյժը ուղղած
են մանաւանդ աւստրալեան զօրքե-
րի բռնած գիւղերին դէմ Կապա-
թէիէի մօտ. բայց այն սոսկալի կո-
րուստներ որ կրեցին թիւրք զօր-
քերը մայիս 6էն մինչև 22, շատ թու-
ցուցած են իրենց բարոյականը և
առաջուան ոգևորութեամբ ու հա-
մարձակութեամբ չեն յարձակիր.
Դաշնակիցների թնդանօթածգու-
թիւնը շատ խորին պատկառանք
մը ազգած է իրենց:

— Անգլիական E. 11 ընդժովեայն
Մարմարաի ծովին մէջ մտնելով ըն-
կըղմեց թիւրքական նաւ մը որի մէջ
մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք
կային: Նոյնպէս դորբիւհաւար ըրաւ
և ընկղմեց Ռոտտսթօի քարափին
մօտ կեցած նաւ մը որ պաշարեղէն-
ներով լցուած էր: Անգլիական ընդժո-
վեայն շարունակելով իր ընթացքը,
մտաւ Կ. պօլսի նաւահանգստին մէջ
ուր թօփահանէի մօտ խաբսխած փո-
խադրանալի մը վրայ դորփիւ մը
նետեց: Այս գէպը այնպիսի վախ
պատճառեց է Կ. պօլսի մէջ որ փու-
թացեալ են բոլոր խանութները փա-
կել:

— Գերմանական ընդժովեայ մը
Տարտանէլի մէջ դորփիւհաւար ըրեք

է «Մաճէսդէթ» անգլիական զրահա-
ւորը որ ընկղմուեր է: Գրեթէ բո-
լոր նաւատորները յաջողեալ են ա-
զատուիլ:

ՀԱՄԵՐՈՊՈԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷ

Յրանակելիական ռազմաճակա-
տին վրայ դաշնակից զօրքերը յար-
ձակողական դիրք մը առած լինե-
լով, հետզհետէ կը յառաջդիմեն,
թէև խրամատ առ խրամատ: Գեր-
մանացիները, իրենց կատաղի դե-
մագրութիւններին հակառակ, կը
ստիպուին յետ քաշուիլ իրենց արդէն
գրաւած և հզօրապէս ամրացուցած
պէլժական և ֆրանսական երկրա-
մասերէն:

Պէլժիգի մէջ իզէրի ջրանցքի աջ
ափին վրայ փլլեցնի մասին մէջ
գտնուող գերմանական բոլոր խրա-
մատներն անցած են Յրանացիներ-
ի ձեռքը որոնք բազմաթիւ գերի-
ներ բռնած և միլիոյնէ ոչներ գրա-
ւած են: Անգլիական զօրքերը կը
շարունակեն իրենց յաջողութիւններ
Ֆէսդիւպէրի և ԼաՊասէի միջև: Ու-
րիշ մասերի մէջ ալ դաշնակիցները
միշտ յառաջանալու վրայ են: Գեր-
մանացիների նախկին ոյժը մաշուած,
թափը թուցած կերևի:

Տարտանէլի մէջ թէ՛ ծովէն և թէ՛
ցամաքէն կը յառաջանան դաշնա-
կիցները, թէև ցամաքին վրայ Գեր-
մանացիները խրամատներ չինած լի-
նելով: Դաշնակից զօրքերը յառա-
ջանալու համար կը պարտաւորին
մէկիկ մէկիկ վերցնել խրամատները:
Թիւրքերը պահին կորուստներ ու-
նեցած են և յուսահատ կուգին դաշ-
նակիցներին պնծաւոր լինել: Բայց
գերմանացի հրամանատարներն ու
սպայները, որոնք Էնվէր փաշան ի-
րենց կոյր գործիք չինած են, մահի
սպանալիքով յառաջ կը քշեն թիւր-
քերին:

Ռուսները որ պատրեզերման զօր-
քերի ահագին բազմութեան առջև
խոհեմութիւն հոմարած էին մէկ եր-
կու կէտերի վրայ նախաձեռն անվը-
տանք, այժմ իրենց ալ օգնական
զօրքեր հասած լինելով պաշտպանու-
ղական հզօր դիրք մը բռնած են և
նոյն իսկ յաջողած են թշնամին յետ
մղելով դրաւել անոր ձեռքը դըտ-
նուած միջանի կարևոր դիրքեր:

Խաւաքիները կը շարունակեն կա-
նոնուորապէս յառաջանալ աւստրիա-
կան հողին վրայ: Յրիուի և Դրանդե-
նի մէջ, խոնուած առաջին գերիներ
ըր տարուած են վիեննայի և վէրո-
նա:

Հաւանօրէն երկար շտաբեր որ Ռու-
մանիան և Պուլկանիտն ալ ասպարէզ
նետուին Դաշնակիցներին հետ միա-
նալու համար:

Յունաստանի կոստանդիանոս թա-
գաւորին հիւանդութիւնը որ վտան-
գաւոր վիճակ մ'առած էր, թեթեւ-
ցած կերևի: Երեսփոխանական նոր
ընտրութիւնները վէնիզէլոսի կու-
սակցութեան նպատաւոր կերևին:

ԱՆԳԼԻԱԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիական նախարարութիւնը վերա-
կազմուեցաւ զանազան կուսակցութիւն-
ներէ նոր անդամներ քնդունելով իր մէջ:
Այսպէս բոլոր կուսակցութիւնները աղ-
գային պաշտպանութեան նպատակով հա-
մերաշխարար իրենց ներկայացուցիչներ
կուենան վարչական մարմին մէջ: Նախա-
բարապետն է Տ. Ալքոուիդ և իրենց պաշ-
տօնի վրայ կը ձևան դարձեալ արտաքին
գործերի նախարար սըր Էտուարտ Կրէյ,
պատերազմական նախարար լորտ Քիչնէր
և այլն: Պատերազմական նախարարութե-
ան զատ հաստատուած է նաև ռազմա-
մեթոքի պատրաստութեան նախարարու-
թիւն մը որ յանձնուած է Տ. Լոյտ ձօր-
հին:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ
գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարտէլէն դուրս զրկելու ճանապար-
հածախքը գնողին վրայ է. ուստի հաշ-
ւի դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարտէլի մէջ ծախուելու գիները և թէ՛
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գիները:
Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած
ներն են: Արժէքը կանխիկ շտապ,
ւած գիրք չըրկուի: Արձանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուզողները պէտք է 25 օանգիւմ աւելի զըր-
կեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 քի-
լօն աւելի պէտք չէ կռնէ:

Առձեռն բաւարարի հայկազնեան լեզ-
ուի. Բ. տպգր. (Վենետիկ, 10 ֆր. և 40-
անգմ. Մարտէլէն դուրս զրկուելու հա-
մար ճանապարհածախքով մէկտեղ՝ 10 ֆր.
և 80 անգմ.):

Նոյն լաթակազմ 12 ֆր. ճանապարհա-
ծախքով՝ 12 ֆր. և 40 անգմ.):

Հ. Ս. Երեմեան. (Ազգային դիւրեր,
գրագիտ Հայեր. Տպագր. 1913. Ա. շաբ-
Դ. Ազգայն, Մ. Մամուրեան, Հ. Ար-
սէն Բագրատունի, Գարեգին եպ. Սրուանձ-
տեանց, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Միտաբեան,
Ռ. Պէրպէրեան, Գեոր. Եղ. Հիւրմիզեան
Սեդրակ Տէր Սարգսեանց. 2 ֆր. և 40
անգմ. (ճ. 2. 80):

Նոյն Բ. շաբ Մեսրոպ-Մաշտոց, Հայ
աշուղներ, միջնադարեան գրականութիւն,
Բ. Ճանիկեան, հոգեւունջ գրողներ, Նար-
պէյ, Ա. Հայկունի, Տիկին Մ. Սիմեան,
Տերոյնց, Բ. Պարոնեան. 2 ֆր. 40 (ճ.
2. 80):

Նոյն Գ. շաբ (Տ. Գարրիէլ Պատկա-
նեան, Հ. Դ. Աւիշան, Խաչատուր Աբո-
վեան, Թովմաս Թէրզեան 2, 40 (ճ. 2. 80):

Նոյն Գ. շաբ (Եղիա Տէմիրճիպաշեան.
— Արիւսար Արփիարեան. — Նախապետ
Ռուսիեան. — Պետրոս Գուրեան).
2 ֆր. 40 (ճ. 2. 80)

Նոյն և շաբ (Գրիգոր Ստեան. — Մը-
լըրտի Պէշկէթաշեան. — Ծերենց Գով-
սէփ Երիմանեան. — Սրապիոն Հէթ-
մեան, 2, 40 (2. 80):

Պողոթանութիւն. պատկերազարդ: 1 ֆր.
և 30 անգմ. (1. 60):

ՏՆՕՐԷՆ. — ԻՄՔԱԳԻՐ

Մ ՓՈՐՔՈՒԹԻՒՆԱՆ

Մ ԱՐՍԷՂ

Հայերէն Տպարան Մ. Փոքրոգայեանի
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi